

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมในตัวผู้เรียนให้มีคุณภาพ ค่านิยม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์นั้น เป็นปรัชญาการศึกษาของไทยตั้งแต่สมัยโบราณ เมื่อครั้งที่การศึกษา ยังกระทำกันในวัด วัง และตามบ้านที่มีการฝึกสอนวิชาชีพ ตลอดจนศิลปศาสตร์แขนงต่าง ๆ โดย ในวัดซึ่งเป็นสถานศึกษาของเด็กชายโดยทั่วไปก็จะมีพระภิกษุสงฆ์ เป็นครูผู้ประสิทธิ์ประสาททั้ง ความรู้ทางด้านวิชาการ และแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา ส่วน ในวัง อันเป็นสถานที่ฝึกอบรมของเด็กหญิง ซึ่งเป็นเจ้านายตลอดจนบุตรหลานของข้าราชการ ข้าราชการหลวงนางกำนัลทั้งหลาย ก็จะมีฝึกสอนด้านการเรือน จรรยา มารยาทและสมบัติผู้ดี และสำหรับ ตามบ้านที่จัดตั้ง เป็นสำนักฝึกสอนวิชาชีพ ศิลปะป้องกันตัว และศิลปศาสตร์แขนงอื่น ๆ ก็จะได้ จริยศึกษาในรูปของจรรยาบรรณของวิชานั้น ๆ โดยมุ่งให้ผู้เรียน เคารพและกตัญญูต่อครูอาจารย์ ตลอดจนผู้มีอุปการคุณ อีกทั้งให้ใช้วิชาเหล่านั้นไปในทางที่เหมาะสม ไม่ก่อความเดือดร้อนให้ ผู้อื่น กล่าวโดยสรุป การศึกษาของไทยแต่เดิมมา จึงเป็นไปเพื่อให้คนดำรงตนตามแบบอย่าง ที่ดีทางศีลธรรมประเพณี มีปัญหาเสี่ยงชีพและใช้ชีวิตในสังคมอย่างสงบ ดังปรากฏในกระแสด ละครบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง การศึกษาของประเทศ สยาม เมื่อ ร.ศ. 129 (อ้างถึงใน สุนน อมรวิวัฒน์ 2518: 163) ความว่า

. . . ความประสงค์จำนงหมายในการสั่งสอนฝึกหัดกันนั้น ให้มุ่งต่อผลสำเร็จดังนี้คือ ให้เป็นผู้แสวงหาศิลปวิชา เครื่องอบรมความสามารถและความประพฤติชอบ ให้ ดำรงรักษาวงศ์ตระกูลของตน ให้โอบอ้อมอารีแก่พี่น้อง ให้มีความกลมเกลียวร่วมทุกข์ ร่วมสุขกันในระหว่างสามภริยา ให้มีความซื่อตรงกันในระหว่างเพื่อน ให้รู้จักกระทำความ กระทบเจียมตัว ให้มีเมตตาจิตแก่ผู้อื่นทั้งปวง ให้อุทิศตนสาธารณประโยชน์ อันเป็น ประโยชน์ร่วมกันทั้งหมด ให้ปฏิบัติตามคตมพระราชกำหนดกฎหมาย เมื่อถึงคราวจะต้อง ช่วยชาติและบ้านเมือง ให้มอบกายสวามิภักดิ์กล้าหาญ และด้วยจงรักภักดีต่อพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ระลึกถึงพระกรุณาธิคุณ และมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ อยู่ทุกเมื่อ

เมื่อใดความรู้สึกต่อหน้าที่ทั้งปวงหมดได้เข้าฝังอยู่ในสันดานจนปรากฏด้วยอาการ
 กิริยาภายนอกแล้ว เมื่อนั้นความสงสัยสอศึกหัดเชื่อว่าสำเร็จ และผู้ใดได้เล่าเรียนถึง
 ผลสำเร็จเช่นนี้แล้ว ผู้นั้นเชื่อว่าเป็นราษฎรอันสมควรแก่ประเทศสยามยิ่งนัก

ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียนแบบตะวันตกขึ้น ในระยะแรกก็ยังให้ความสำคัญกับการ
 ฝึกอบรมทางด้านหน้าที่-ศีลธรรมอยู่ ครั้นเมื่อมีการขยายโรงเรียนเพื่อให้รับผู้เข้าศึกษาได้มากขึ้น
 และมีการเพิ่มเนื้อหาวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปวิทยาแขนงต่าง ๆ เข้าไป
 ในหลักสูตร การให้การอบรมทางด้านจริยศึกษาจึงลดทอนไป กล่าวคือจากเดิมซึ่งเคยเน้นด้าน
 การฝึกปฏิบัติจนนักเรียนมีจริยะอันดีงาม ซึ่งใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ก็กลายมาเป็นการให้
 ท่องบ่นจดจำคำราชา การศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมจึงเปลี่ยนสภาพจาก "ข้อปฏิบัติที่พึงกระทำ"
 ไปเป็น "ข้อที่พึงจำในการปฏิบัติต่าง ๆ" (โกวิท ประวาลพุกษ์ 2523: 86) ดังนั้นเมื่อ
 วิทยาการตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว คนส่วนมากจึงตกเป็นทาส
 ของวัตถุ ความต้องการความเป็นอยู่ทางวัตถุที่ตีสั้น ทำให้การต่อสู้แข่งขันในสังคมเป็นไปอย่าง
 ต่อเนื่อง เกิดการแบ่งแยกระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ เช่น ระหว่างคนรวยกับคนจน ระหว่างคนใน
 เมือง และคนในชนบท ความกดดันและคิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัว ทำให้คนไม่คิดถึงวิธีการที่จะใช้
 เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ และทำให้ค่านิยมที่ดีงามบางประการลดความสำคัญลงไปแล้วหรือ
 บุคคลบางคน เช่น ความหยิ่งในเกียรติศักดิ์ ความอ่อนโยน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเห็นอก
 เห็นใจผู้อื่น การควบคุมอารมณ์และความรู้สึก ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความละเอียดรอบคอบ
 เป็นต้น (พนัส หันนาคินทร์ 2523: 45) สภาพการณ์เช่นนี้เป็นปัญหาทางจริยธรรมที่นำไปสู่ปัญหา
 สังคมด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง
 หรือแม้แต่ปัญหาที่เกี่ยวกับมลภาวะ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่รัชกาล
 ปัจจุบันว่า "ปัญหายุ่งยากในสังคมทุกวันนี้ เกิดจากเหตุผลหลายอย่าง แต่เหตุที่สำคัญที่ก่อปัญหา
 ให้มากที่สุดคือ ความขาดหรือความบกพร่องในความเป็นระเบียบ และความสะอาดมั่นคงในความ
 ประพฤติ และความคิดจิตใจของบุคคล" (สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย 2527: 15)

การที่สังคมประสบปัญหาทางด้านจริยธรรม ย่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทาง
 เศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยตรง กล่าวคือทางด้านเศรษฐกิจ อย่างน้อยที่สุดรัฐบาลก็มี
 ความจำเป็นต้องใช้จ่ายเงินเพื่อการมีตำรวจ ผู้พิพากษา และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งเฉพาะ
 เจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีมากกว่า 110,000 คน ต่อประชากร 50 ล้านคนแล้ว ทั้งยังต้องใช้จ่าย
 งบประมาณเพื่อการราชทัณฑ์อีกด้วย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

2527: 309) ส่วนทางด้านสังคม ปัญหาทางด้านจริยธรรมย่อมทำให้สังคมขาดความสงบสุข ทำให้คนไม่สามารถไว้วางใจซึ่งกันและกัน ต้องคอยระมัดระวังอันตรายอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการขาดความมั่นใจในสวัสดิภาพของตนเองดังกล่าว อาจทำให้สุขภาพจิตเสื่อมได้ง่าย และสำหรับผู้ที่ไม่มีคัมภีร์ในคุณธรรม ปล่อยตัวปล่อยใจให้กระทำความผิด ก็อาจทำให้ต้องสูญเสียอนาคตหรือขาดขวัญกำลังใจ ตลอดจนความกระตือรือร้นที่จะสร้างสรรค์ความก้าวหน้าให้กับตนเองและสังคมต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529 คณะอนุกรรมการกำกับการจัดทำแผนจึงได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนากำลังคน ขึ้น โดยความมุ่งหมายสำคัญของแผนนี้ ส่วนหนึ่งก็เพื่อพัฒนาคนด้านจิตใจ ด้วยการปลูกฝังความคิดจิตใจของประชากรทุกกลุ่มให้มีทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสม ให้มีศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานนำสังคมไทยไปสู่ความกินดีอยู่ดี และมีความสงบสุขอย่างทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กองวางแผนประชากรและกำลังคน, คณะอนุกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524: 2) นอกจากนี้ ในแผนที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาอย่างแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ก็ได้ให้งบประมาณ 9.95 ล้านบาท สำหรับโครงการส่งเสริมจัดจรรยาศึกษาในสถานศึกษารวม 5 ปี (สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ท.: 82) และได้กำหนดนโยบายรวมข้อ 12 และข้อ 14 ไว้ดังนี้ (สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ท.: 76)

ข้อ 12 จัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม และศิลปให้แก่นักเรียน และสนับสนุนให้ใช้บุคลากร สถาบัน องค์กรในท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานดังกล่าว

ข้อ 14 จัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น และความสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคม

ส่วนในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (2520: 3) ก็ได้กล่าวถึงนโยบายในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนไว้ข้อหนึ่งว่า

รัฐพึงจัดให้สภาระและกระบวนการเรียนรู้ครบถ้วนและกลมกลืนกันระหว่างความ เจริญ
งอกงามทางคุณธรรม จริยธรรมและปัญญา กับความเจริญทางวัตถุ และระหว่างความ
เจริญงอกงามทางร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ตามสภาพการณ์ที่
เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

จากความมุ่งหมายในแผนพัฒนาการศึกษาและแผนการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า
ในปัจจุบันรัฐได้หันกลับมาเห็นความสำคัญของจริยศึกษา และพยายาม เรียงร้อยให้ผู้มีส่วน
เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกประเภททุกระดับให้ความสำคัญกับการปลูกฝังและพัฒนาผู้เรียน
ให้เป็นคนดีมีคุณธรรม โดยเฉพาะในแผนการศึกษาแห่งชาตินั้น ได้ระบุอย่างชัดเจนว่า กระบวน
การจัดการศึกษาที่สมบูรณ์จะต้องทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทั้งด้านพุทธิศึกษาและจริยศึกษาอย่าง
สมดุลย์กัน โดยในด้านจริยศึกษานั้น กระบวนการศึกษาจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนมี
คุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมาย 9 ประการ ดังนี้ (แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช
2520: 1-2)

- 1) ให้ความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความ
เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนาและหลักธรรม
- 2) ให้ความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตาม
วิถีทางประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา
พระมหากษัตริย์
- 3) ให้ความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง
- 4) ให้ความสำคัญในการ เป็นคนไทยร่วมกัน และการ เป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ
- 5) ให้ความมั่นคงและผดุงความ เสมอภาค ความสุจริตและความยุติธรรม
- 6) ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
- 7) ให้ความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพและจับจ่ายใช้สอย
อย่างประหยัด ตลอดจนการร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่าง ๆ โดยชอบด้วย
กฎหมาย
- 8) ให้ความสามารถในการติดต่อทำความ เข้าใจ และร่วมมือซึ่งกันและกัน รู้จัก
การแสวงหาความจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วย
สติปัญญา และโดยสันติวิธี
- 9) ให้ความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะวัฒนธรรม ธรรมชาติ
สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรของประเทศ

อนึ่ง เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดจริยศึกษาของหน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ
บังเกิดผลตามความมุ่งหมายของการศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

ดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2521 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการชั้นชุดหนึ่ง เพื่อรับหน้าที่ในการจัดทำหลักการและวิธีการจรรยาศึกษา ตลอดจนรวบรวมและเรียบเรียงหัวข้อจรรยาศึกษา สำหรับใช้อบรมสั่งสอนนักเรียน นักศึกษาและประชาชน คณะกรรมการชุดนี้จึงได้พิจารณาความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ และเรียบเรียงขึ้นเป็น "คุณลักษณะของคนไทยที่มีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบัน 10 ประการ" ดังนี้ (ขำ เลื่อง วุฒิจันทร์ 2524 ก. 1-2)

1. ความมีระเบียบวินัย
2. ความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม
3. ความขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาชีพ
4. ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
5. การรู้จักจักรีเริ่ม วิจารณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. ความกระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
7. ความมีพละนามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
8. การรู้จักพึ่งตนเองและมีความมีอุดมคติ
9. ความรู้สึกภาคภูมิใจ และรู้จักทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรมและทรัพยากรของชาติ
10. การรู้จักเสียสละ มีเมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญและสามัคคีกัน

ดังนั้นหากผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยเฉพาะครูอาจารย์ทั้งหลาย จะพยายามอบรมปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะทางจรรยาธรรมครบถ้วนทั้ง 10 ประการข้างต้น ก็จะสามารถดำเนินการตามความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติจนบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งวิธีการที่ดีที่สุดที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะทางจรรยาธรรมที่พึงประสงค์ก็คือ การสอดแทรกจรรยาศึกษาเข้าไปในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ และในกิจกรรมทั้งหลายที่สถานศึกษาจัดขึ้น

แม้ว่านโยบายของรัฐจะเน้นความสำคัญของการให้จรรยาศึกษาในการจัดการศึกษาทุกประเภทและทุกระดับ แต่เมื่อพิจารณาตามหลักจิตวิทยาและสังคมวิทยาแล้ว ผู้เรียนในระดับที่ควรพยายามให้จรรยาศึกษาให้มากที่สุดคือ ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้เพราะผู้เรียนระดับนี้กำลังอยู่ในวัยรุ่น ซึ่งยังไม่มีวุฒิภาวะพอที่เรียกได้ว่าเป็นผู้ใหญ่ แต่ในขณะที่เดียวกันลักษณะความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพก็ซบเซาให้เห็นว่า ได้ก้าวพ้นจากวัยเด็กมาแล้ว วัยรุ่นจึงเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตที่คนเราจะก้าว เข้าสู่วิฤตการณ์ของความพยายามที่จะเข้าใจตนเอง แสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง ด้วยการหยิบยกเอาพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของตนเองขึ้นมาพิจารณา

หอสมุดกลาง สถาบันวิจัยบริการ
อุตสาหกรรมมหาวิทยาลัย

ทั้งในด้านบุคลิกภาพ ทักษะคิด จุดมุ่งหมายและความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่เนื่องจากคนในวัยนี้มักมี
 อึดมโนทัศน์และสภาพจิตใจที่ปรวนแปรไม่แน่นอน ความพยายามที่จะเข้าใจตนเอง และแสวงหา
 เอกลักษณ์ของตนเองของเด็กวัยรุ่นในบางครั้งจึงก่อให้เกิดความรู้สึกสับสนจนกลายเป็นความ
 เครียด และความวิตกกังวล (Bronson 1959: 414) ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวอาจทำให้วัยรุ่น
 บางคนหาทางออกในรูปของการแสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนต่าง ๆ ดังที่ ศรีเรือน แก้วกังวาล
 (2523: 4-5) กล่าวว่า

ผู้ที่เติบโตเป็นวัยรุ่นในยุคปัจจุบันมีโอกาสมีตนอันสับสนโดยง่าย ดังนั้นจำนวนวัยรุ่น
 ผู้มีตนอันสับสนจึงเพิ่มสูงขึ้นทุก ๆ ประเทศในโลก ในรายที่ร้ายแรงได้กลายเป็นกลุ่ม
 วัยรุ่นผู้เป็นปัญหาสังคม อาทิ กลุ่มวัยรุ่นติดยาเสพติด วัยรุ่นเป็นอาชญากรอันธพาล
 วัยรุ่นผู้มีปัญหาเพศสัมพันธ์ผิดปกติ วัยรุ่นเหลื่อขอ วัยรุ่นก่อการจลาจล วัยรุ่นขาดความ
 รับผิดชอบ วัยรุ่นไม่รู้จักโต ฯลฯ . . .

ด้วยเหตุนี้ ครูผู้สอนเด็กในระดับมัธยมศึกษา จึงควรมีส่วนช่วยให้เด็กสามารถเผชิญกับความสับสน
 วุ่นวาย ทั้งในด้านอารมณ์และสังคมได้อย่างมีสติ และเติบโตเป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะตามที่
 สังคมต้องการ โดยสิ่งที่ครูควรทำก็คือ พยายามปลูกฝังแนวคิดทางจริยธรรมที่สำคัญ ๆ ให้แก่เด็ก
 เพื่อเด็กจะได้มีสิ่งยึดเหนี่ยวไม่ให้หลงกระทำผิด และมีวิจรรย์ญาณที่ดีในการเลือกรับค่านิยม
 ตลอดจนแบบแผนความประพฤติที่เหมาะสมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป ในการปลูกฝัง
 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนนั้น นอกจากจะทำได้โดยการสอดแทรกจริยศึกษา
 เข้าไปในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้อ่าน
 วรรณกรรมที่ดีมีคุณค่า ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาให้เด็กมีทัศนคติ โลกทัศน์และบุคลิกลักษณะ
 ที่เหมาะสมได้ โดยเฉพาะสำหรับเด็กวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่พยายามจะเข้าใจตนเองและแสวงหา
 เอกลักษณ์ของตนเองนั้น วรรณกรรมที่สนองความต้องการและความสนใจของเด็กชายและเด็กหญิง
 แต่ละคน ย่อมทำให้เขาก้าวไปสู่จุดสำคัญของความเป็นมนุษย์ โดยสามารถเข้าใจตนเองได้ดีขึ้น
 และเห็นอกเห็นใจผู้อื่นได้มากขึ้น วรรณกรรมจะทำให้ผู้อ่านได้รับประสบการณ์ร่วม ทั้งที่เป็น
 ประสบการณ์เฉพาะตัวและประสบการณ์ทางสังคม นอกจากนี้ในขณะที่ผู้อ่านติดตามความเคลื่อนไหว
 ของบุคคลในหนังสือปรัชญาชีวิตของเขาจะค่อย ๆ พัฒนาขึ้น วรรณกรรมจะทำให้ความรู้สึกนึกคิด
 ละเอียดยิ่งขึ้น ทำให้มีอุดมคติแน่วแน่ขึ้น และจะขยายประสบการณ์ให้กว้างขึ้น (Strom 1958:
 1-2)

มีผู้กล่าวว่าโดยรูปแบบแล้ว วรรณกรรมที่เข้าถึงบุคคลต่าง ๆ ในสังคมได้ดีที่สุดก็คือ
 นวนิยาย เพราะมีความง่าย ความบันเทิงเพลิดเพลินแทรกซ้อนอยู่ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นเรื่อง

เมาสมอง อ่านได้เรื่อย ๆ อย่างไม่เคร่งเครียด (“นวนิยายน้ำเน่า : ก้าวไปสู่จุดจบ 2518: 3) นอกจากความบันเทิงเรีงรมย์แล้ว นวนิยายยังให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษา และเป็นทางทำให้ผู้อ่านเข้าใจวัฒนธรรมของคน และได้ทราบถึงขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ นวนิยายจะให้คติสอนใจ ทำให้เข้าใจธรรมะในศาสนา และเข้าใจจิตใจของมนุษย์ดีขึ้น (มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะอักษรศาสตร์ 2512: 21 อ้างถึงใน อรุณรัสมิ์ บุญปัทม์ 2514: 11) โดยที่ รัญจวน อินทรกำแหง กล่าวว่า “นวนิยายจะเสนอภาพของชีวิตที่คละเคล้าทั้งคนดีและคนชั่ว ความมั่งคั่งและความขี้อาย ความซุกซนและความประณีต ความสมหวังและความสิ้นหวัง และ ยังเสนอวิถีแก้ไขปมชีวิตในลักษณะต่าง ๆ กัน โดยให้ผู้อ่านฝึกใช้วิจารณญาณของตนเองเป็น เครื่องตัดสินใจ . . .” (รัญจวน อินทรกำแหง 2508: 6) ซึ่ง ส.ศิวรักษ์ ก็มีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า การที่นวนิยายประกอบด้วยตัวละครที่มีบุคลิกลักษณะต่าง ๆ กันอย่างหลากหลาย นั้น ย่อมทำให้ผู้อ่านมีโอกาสได้สัมผัสกับทัศนะหลายแบบหลายประการ ทำให้เข้าใจและรู้จักมนุษย์ดียิ่งขึ้น ความคิดและการกระทำของตัวละครในเรื่อง อาจมีส่วนช่วยให้ผู้อ่านได้คิดพิจารณาว่า ความรู้สึกและการกระทำในชีวิตจริงของผู้อ่านแต่ละคนดีเลวหรือถูกผิดอย่างไร จึงนับได้ว่า นวนิยายเป็นสื่อที่ได้ผลมากในการก่อให้เกิดจินตนาการทางด้านศีลธรรมจรรยา อันจะเป็นการยกระดับคุณธรรมในตัวผู้อ่านให้สูงขึ้น (ส.ศิวรักษ์ 2513: 64)

กล่าวโดยสรุป นวนิยายที่ดีจึงสามารถให้ทั้งความเพลิดเพลินและความรู้ ควบคู่ไปกับการปลูกฝังความรู้สึกนึกคิดที่ถูกต้องดีงามให้แก่ผู้อ่าน ซึ่งในหลักสูตรปัจจุบันก็ได้กำหนดนวนิยายไว้เป็นส่วนหนึ่งของหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลาย จุดประสงค์ของการให้นักเรียนอ่านหนังสือนอกเวลามี 2 ประการคือ ประการแรก เพื่อให้ นักเรียนได้อ่านหนังสือมากขึ้น และประการที่สอง เพื่อให้ นักเรียนได้อ่านวรรณกรรมที่มีรูปแบบสมบูรณ์ และมีขนาดยาวพอสมควรแก่วัย เนื่องจากในหนังสือบังคับเรียนนั้น แม้จะมีวรรณกรรมที่มีรูปแบบสมบูรณ์ อยู่บ้างแล้วก็จริง แต่ก็ เป็นวรรณกรรมขนาดเล็ก เช่น บทความ เรื่องสั้น เป็นต้น (กระทรวง ศึกษาธิการ, กรมวิชาการ 2524: 199) ในการคัดเลือกหนังสือที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลานั้น ทางศูนย์พัฒนาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ จะมอบหมายให้คณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียน และคู่มือครูภาษาไทยเป็นผู้คัดเลือก โดยจะพิจารณาด้านภาษา และโครงเรื่องของหนังสือ เป็นสำคัญ ส่วนทางด้านคติธรรมนั้น จะพิจารณาบ้างแต่ไม่มากนัก (ศิริรัตน์ วงศ์สุวรรณ, สัมภาษณ์) อย่างไรก็ตามจากงานวิจัยของ อมรา เทศกรณ์ ที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์คุณค่าของหนังสืออ่านนอกเวลา ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลับพบว่าในการอ่านหนังสือ สิ่งที่นักเรียน

สนใจมากเป็นพิเศษคือ คติธรรมคำสอน และแนวทางในการดำเนินชีวิตที่นักเรียนจะได้รับจากการอ่าน และประโยชน์ที่ครุศึกษานักเรียนควรจะได้รับมากที่สุดจากการอ่านนวนิยายก็คือ แนวทางในการดำเนินชีวิต (อมรา เทศกรณ์ 2520: 184-185) ทั้งนี้ย่อมแสดงว่าในการเรียนการสอนเกี่ยวกับหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น เนื้อหาด้านมโนทัศน์ทางจริยธรรมที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ เป็นสิ่งที่ทั้งผู้สอนและผู้เรียนให้ความสนใจ และตระหนักว่ามีคุณค่าในฐานะ: ที่ทำให้ได้แนวทางในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในหนังสือประเภทนวนิยายนั้น คุณค่าดังกล่าวจะปรากฏอยู่อย่างเด่นชัดมากในทัศนะของครูผู้สอน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์เนื้อหาตามมโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในนวนิยายที่เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งหมด โดยใช้ "คุณลักษณะของคนไทยที่มีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อม ในสถานการณปัจจุบัน 10 ประการ" ซึ่งคณะกรรมการจัดทำหลักการและวิธีการจัดจรรยาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการได้เรียบเรียงขึ้นจากความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 เป็นเกณฑ์ ผลการวิจัยจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสัดส่วนของเนื้อหาตามมโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลายประเภทนวนิยาย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคัดเลือกนวนิยายเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยของกระทรวงศึกษาธิการ หากจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรส่วนนี้ในครั้งต่อไป และเป็นประโยชน์กับครุภาษาไทยในการพิจารณาคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาให้นักเรียนเรียนในรายวิชา ท 401 ท 402 ท 503 ท 504 ท 605 และ ท 606

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจและวิเคราะห์เปรียบเทียบเนื้อหาตามมโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในนวนิยายทุกเรื่องที่เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

ขอบเขตของการวิจัย

1. นวนิยายที่นำมาวิเคราะห์เนื้อหาตามมโนทัศน์ทางจริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นวนิยาย 20 เรื่อง ที่ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา วิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในรายวิชา ท 401 ท 402 ท 503 ท 504 ท 605 และ ท 606 ดังปรากฏ

รายชื่อในหนังสือ "บัญชีหนังสือเรียนและสื่อการเรียนอื่น ๆ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 และคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 134/2528 เรื่อง การกำหนดหนังสือเรียน สำหรับเลือกใช้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" ซึ่งจัดพิมพ์โดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปี พ.ศ. 2528

2. จริยธรรมที่ใช้เป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ จริยธรรมรวม 25 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้แจกแจงมาจาก "คุณลักษณะของคนไทยที่มีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมใน สถานการณ์ปัจจุบัน 10 ประการ" ที่คณะกรรมการจัดทำหลักการและวิธีการจัดจรรยาศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ ได้เรียบเรียงขึ้นจากความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. "เกณฑ์สำหรับวิเคราะห์เนื้อหาด้านมโนทัศน์ทางจริยธรรม" ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถใช้วิเคราะห์เนื้อหาด้านมโนทัศน์ทางจริยธรรม ในนวนิยายที่เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างครอบคลุม เพราะได้ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

2. เนื้อหาที่ปรากฏในนวนิยายบางตอน อาจทำให้เกิดมโนทัศน์ทางจริยธรรมได้ มากกว่า 1 ด้าน ตัวอย่างเช่น เนื้อหาในนวนิยาย อาจกล่าวถึงตัวละครที่ใช้เวลาว่างในการ ประชุนเสื้อผ้าที่ขาดชำรุด ซึ่งจะทำให้เกิดมโนทัศน์ทางจริยธรรมทั้งในด้าน "ขยัน" และด้าน "ประหยัด" โดยถ้าเป็นกรณีนี้ ผู้วิจัยก็จะให้คะแนนความถี่ของจริยธรรม ทั้งในด้าน "ขยัน" และ "ประหยัด" เป็นต้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

จริยธรรม หมายถึง จริยธรรมด้านต่าง ๆ ทั้ง 25 ด้านที่เป็นตัวแปรในการวิจัย

เนื้อหาด้านมโนทัศน์ทางจริยธรรม หมายถึง เนื้อหาในนวนิยายที่อ่านแล้วทำให้เกิด มโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ ที่เป็นตัวแปรในการวิจัย

นวนิยายที่เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา หมายถึง นวนิยายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้เป็นส่วนหนึ่งของหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ในรายวิชา ท401 ท402 ท503 ท504 ท605 และ ท606 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. กำหนดประชากรในการวิจัย
2. กำหนดตัวแปรในการวิจัย
3. สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลการวิจัย

ประชากรในการวิจัย

ประชากรในการวิจัยได้แก่ นวนิยายที่เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 ซึ่งมีจำนวน 20 เรื่องดังนี้

1. กองทัพนคร
2. วาสัญญ์ (ภาคพื้นดิน) หรือกามนิต (ภาคพื้นดิน)
3. เกิดเป็นหมอ
4. ช้างหลังภาพ
5. จดหมายจาก เมืองไทย
6. ชีวิตบ้านป่า
7. เขิงผาหิมพานต์
8. ไตรัมกาสาวพัสตร์
9. หุ่นมหาราช
10. ฟูลากง
11. ผีเสื้อและดอกไม้
12. ผู้ดี

13. ผู้ใหญ่ลี้กับนางมา
14. ร่มธรรม
15. ล่องไพร เล่ม 1
16. ละครแห่งชีวิต
17. ลูกอีसान
18. แสงโสม
19. อยู่กับก๋ง
20. อุคมการบนเส้นขนาน (ฉบับปรับปรุง)

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ จริยธรรมรวม 25 ด้าน ซึ่งได้มาจาก "คุณลักษณะของคนไทยที่มีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณปัจจุบัน 10 ประการ" ที่คณะกรรมการจัดทำหลักการและวิธีการจัดจรรยาศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการได้เรียบเรียงขึ้นจากความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ลักษณะทางจริยธรรมทั้ง 25 ด้าน ดังกล่าว ได้แก่

- 1) มีระเบียบวินัย
- 2) มีความซื่อสัตย์ สุจริต
- 3) มีความยุติธรรม
- 4) ขยัน
- 5) ประหยัด
- 6) ยึดมั่นในสัมมาชีพ
- 7) สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
- 8) รู้จักคิดริเริ่ม
- 9) รู้จักวิจารณ์อย่างมีเหตุผล
- 10) รู้จักตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
- 11) กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- 12) รักและเทิดทูนชาติ
- 13) รักและเทิดทูนศาสนา

- 14) รักและ เคารพพระมหากษัตริย์
- 15) มีพลานามัยทางด้านร่างกายสมบูรณ์
- 16) มีพลานามัยทางด้านจิตใจสมบูรณ์
- 17) รู้จักพึ่งตนเอง
- 18) มีอุดมคติ
- 19) มีความภาคภูมิใจและรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ
- 20) มีความภาคภูมิใจและรู้จักทำนุบำรุงทรัพยากรของชาติ
- 21) รู้จักเสียสละ
- 22) มีความเมตตาอารี
- 23) มีความกตัญญูทศ เเวที
- 24) มีความกล้าหาญ
- 25) มีความสามัคคี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ "เกณฑ์สำหรับวิเคราะห์เนื้อหาตามนโนทัศน์ทางจริยธรรมในนวนิยาย" ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาตามลักษณะทางจริยธรรมและคุณธรรมในสื่อประเภทต่าง ๆ โดยได้ศึกษาละเอียดในส่วนที่กล่าวถึงความหมาย และขอบเขตของลักษณะทางพฤติกรรมที่บ่งถึงความมีจริยธรรมในด้านต่าง ๆ และเกณฑ์ดังกล่าว เป็นเกณฑ์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ก่อนที่จะนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการสำรวจความถี่ของเนื้อหาตามนโนทัศน์ทางจริยธรรมแต่ละด้านที่ปรากฏในนวนิยายที่เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาทั้ง 20 เรื่อง ผู้วิจัยจะอ่านนวนิยายแต่ละเรื่อง เรื่องละ 2 ครั้ง การอ่านครั้งแรกเป็นการอ่าน เพื่อให้คะแนนความถี่ของเนื้อหาตามนโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในนวนิยาย และการอ่านครั้งที่สอง เป็นการอ่าน เพื่อทบทวนและตรวจสอบการให้คะแนนในการอ่านครั้งแรก เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์และเที่ยงตรงยิ่งขึ้น การให้คะแนนความถี่ของเนื้อหาตามนโนทัศน์ทางจริยธรรมแต่ละด้าน จะให้คะแนนทุกครั้งที่อ่านพบเนื้อหา

ในนวนิยาย ที่ทำให้เกิดมโนทัศน์ทางจริยธรรมในด้านนั้น ๆ ไม่ว่าจะเนื้อหาดังกล่าวจะอยู่ในรูปของบทสนทนา ใจความในจดหมาย คำบรรยายลักษณะหรือพฤติกรรมของตัวละคร หรือคำบรรยายในลักษณะอื่น ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการอ่านและวิเคราะห์เนื้อหาในนวนิยายทุกเรื่องมาดำเนินการในขั้นต่อไปดังนี้

1. ทาผลรวมของความถี่ของเนื้อหาด้านมโนทัศน์ทางจริยธรรมทุกด้านที่ปรากฏในนวนิยายแต่ละเรื่อง เพื่อจัดอันดับนวนิยายตั้งแต่เรื่องที่มีเนื้อหาด้านมโนทัศน์ทางจริยธรรมปรากฏมากไปหาเรื่องที่มีเนื้อหาด้านมโนทัศน์ทางจริยธรรมปรากฏน้อย
2. ทาผลรวมของความถี่ของเนื้อหาด้านมโนทัศน์ทางจริยธรรมแต่ละด้านที่ปรากฏในนวนิยายทุกเรื่อง เพื่อจัดอันดับจริยธรรมตั้งแต่ด้านที่มีค่าความถี่รวมสูงไปหาด้านที่มีความถี่รวมต่ำ พร้อมทั้งเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนโดยใช้คำร้อยละและค่าเฉลี่ย
3. ตรวจสอบว่านวนิยายแต่ละเรื่องมีเนื้อหาที่ใหม่ มโนทัศน์ทางจริยธรรมในด้านที่เป็นตัวแปรในการวิจัยครบถ้วนหรือไม่ และนวนิยายเรื่องใดขาดเนื้อหาที่ใหม่ มโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านใด
4. ตรวจสอบว่าเนื้อหาด้านมโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านใดบ้างที่มีปรากฏในนวนิยายทุกเรื่อง และเนื้อหาด้านมโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านใดบ้างที่มีนวนิยายส่วนใหญ่ขาด
5. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตารางและแผนภูมิพร้อมคำบรรยายประกอบ
6. อภิปรายผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในรูปของความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสัดส่วนของเนื้อหาต้านมโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในนวนิยายที่เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ละเรื่อง และที่ปรากฏในนวนิยายทั้งหมดโดยส่วนรวม อันจะเป็นประโยชน์ต่อกระทรวงศึกษาธิการ ในการที่จะนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประกอบการพิจารณา หากจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรส่วนนี้ในครั้งต่อไป
2. เป็นข้อมูลสำหรับครูภาษาไทยจะใช้พิจารณาประกอบการคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเรียนในรายวิชา ท 401 ท 402 ท 503 ท 504 ท 605 และ ท 606
3. เป็นแนวทางเพื่อผู้สนใจจะได้วิเคราะห์เนื้อหาต้านมโนทัศน์ทางจริยธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านนอกเวลาประเภทอื่น และในนวนิยายกลุ่มอื่นต่อไป